

Nr 613.

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 224, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område får vi framhålla följande:

De senaste åren har medfört betydande förskjutningar beträffande både det genomsnittliga prisläget på jordbrukets produkter och de inbördes prisrelationerna. Anledningarna härtill är flera, varav främst må nämnas det försämrade penningvärdet, de relativt stora höjningarna av arbetslönerna samt i viss mån skördeskadorna. Enbart lantarbetarlönens höjning under de två sista åren innebär, när den tillämpas på all i jordbruket sysselsatt arbetskraft, en ökning av arbetskostnaden för nästa regleringsår jämfört med 1950/51 av drygt 660 milj. kronor. Detta trots den betydande minskning i arbetskraftens volym, som under dessa år ägt rum. Såsom vi tidigare i flera sammanhang framhållit, hade det i och för sig varit önskvärt, att dessa stora belopp kunnat tillföras jordbruket på sådant sätt, att fördelningen någorlunda motsvarat arbetskraftsvolymen inom olika produktionsgrenar. Den relativt starka höjningen på vegetabiliska produkter, framför allt spannmål, har emellertid lett till att den minst arbetskrävande produktionen blivit överkompenserad för de höjda arbetskostnaderna, under det att motsatsen är fallet för den animaliska produktionen, i första hand mjölk och ägg. Denna synpunkt bekräftas ytterligare av ett i propositionen återgivet siffermaterial, som använts för att kontrollera minskningen av arbetskraftsvolymen. Man har infordrat direkta uppgifter från 28 000 jordbrukare om sysselsatt arbetskraft en viss dag 1951 och motsvarande dag 1952 (s. 19). Enligt dessa uppgifter skulle den egna arbetskraften ha minskats med 3 % och fast anställd lejd arbetskraft med 9 %. De större gårdar på slättbyggena, som till väsentlig del kunnat ägna sig åt spannmålsodling, synes alltså i stor utsträckning ha kunnat kompensera lönehöjningarna med en minskning av arbetskraften. Då man samtidigt höjt priset på spannmål väsentligt mera än på andra produkter, har resultatet bl. a. blivit en mycket stark tendens till stegrade jordvärden inom de utpräglade spannmålsdistrikten, vilket på något längre sikt måste få ogynnsamma verkningar.

I första hand på grund av arbetskraftsvolymens minskning visar jordbrukskalkylen för nästa regleringsår ett överskott på 113,2 milj. kronor, samtidigt som lönerna är oförändrade. Detta föranleder en rad prissänkningar. På s. 28 i propositionen förekommer en tabell, som bl. a. anger prissänkningen i absoluta tal och i procent på olika produkter. Enligt denna

tabell har vete och oljeväxter fått vidkännas den största sänkningen jämfört med föregående år.

Om priserna nu skall stabiliseras och någorlunda hållbara prisrelationer mellan olika produkter eftersträvas, kan man emellertid enligt vår mening inte använda föregående års i viss mån onormala prisläge som utgångspunkt. I varje fall bör man vid bedömningen samtidigt beakta hur priserna låg för ett par år sedan, innan de stora förskjutningarna ägde rum. Vi hänvisar i detta avseende till tabell I och II.

TABELL I.

*Prissättningen å vissa jordbruksprodukter och
-förnödenheter regleringsåren 1950/51 och
1953/54 (enligt kalkyl), öre per kg*

Varuslag	1950/51	1953/54	Förändring i procent
Höstvete	30.0	47.65	+58.8
Höstraps	75.0	85.0	+13.2
Fabrikspotatis	8.25	11.33	+37.3
Socketbetor	6.02	8.18	+35.9
Mejerimjolk	30.25	33.97	+12.3
Ägg	272.0	310.0	+14.0
Kött och fläsk	285.0 ¹⁾	329.0 ¹⁾	+15.5
Oljekraftfoder	36.50 ²⁾	50.50	+38.4
Majs	32.29	47.40	+46.8

¹⁾ Vägt medeltal.

²⁾ Priset på förvåren 1950.

Källor:

Proposition nr 224/1953, tab. 7, s. 79—80, bilagan (för höstvete, potatis, sockerbeter, mjölk, ägg samt kött och fläsk) varvid för beräkning av priserna för 1953/54 jämförelse gjorts med tablån å s. 28.

Proposition nr 224/1953, tab. 18, s. 104, bilagan (för oljekraftfoder och majs).

Proposition nr 224/1953, tablå å s. 63, bilagan (för höstraps 1953/54).

Proposition nr 207/1951, tablå å s. 163 (för höstraps 1950/51).

TABELL II.

*Jordbrukets inkomster av vissa produktslag regleringsåret 1950/51 samt
regleringsåret 1953/54 (enligt prognos).*

Produktslag	1950/51		1953/54		Förändring i procent	
	Kvantitet Milj. kg	Värde Milj. kr.	Kvantitet Milj. kg	Värde Milj. kr.	Kvantitet	Värde
Höstvete	322	96,6	372	177,3	+ 15,5	+ 83,5
Vårvete	215	71,3	307	148,6	+ 42,8	+ 108,4
Råg	159	45,6	214	97,6	+ 34,6	+ 114,0

Produktslag	1950/51		1953/54		Förändring i procent	
	Kvantitet Milj. kg	Värde Milj. kr.	Kvantitet Milj. kg	Värde Milj. kr.	Kvantitet	Värde
Potatis, mat-	825	147,8	825	169,1	± 0	+ 14,4
» fabriks-	197	16,3	255	28,9	+ 29,4	+ 77,3
Oljeväxter	246	188,2	157	133,0	— 31,5	— 29,3
Sockerbetor	1 978	119,1	1 750	143,2	— 11,5	+ 20,2
S:a vegetabilier ..	3 942	684,9	3 880	897,7	— 1,6	+ 31,1
Mejerimjölk	3 858	1 237,5 ¹⁾	3 663,0	1 301,4 ¹⁾	— 5,1	+ 5,1
Ägg	68,9	187,4	69,7	216,0	+ 1,2	+ 15,3
Kött och fläsk ..	307,1	874,9	320,8	1 101,2	+ 4,5	+ 25,9
S:a animalier ..	4 234,0	2 299,8	4 053,5	2 618,6	— 4,3	+ 13,9

¹⁾ Inklusive producent- och kontantbidrag för mjölk (70,4 resp. 57,6).

Källa: Proposition nr 224/1953, tab. 7, s. 79—80, bilagan, varvid för 1953/54 hänsyn tagits till justeringarna enligt prisöverenskommelsen (tablå å s. 28).

Även om man tar hänsyn till att priset på brödsäd under regleringsåret 1950/51 och tidigare varit alltför lågt, står enligt vår mening det faktum kvar, att det för nästa år föreslagna priset, trots sänkningen, ligger relativt högt i förhållande till andra jordbruksprodukter. Detta bekräftas av produktionsutvecklingen. Enligt propositionen beräknas lagren av brödspannmål den 1 september i år uppgå till 425 000 ton. Detta under förutsättning att ytterligare export ej kommer till stånd dessförinnan. Vidare beräknas årets skörd, om den blir av normal storlek, ge ett saluöverskott på 895 000 ton. Då årsbehovet av brödsäd till förmalning beräknas uppgå till 720 000 ton, föreligger alltså ett överskott på sammanlagt 600 000 ton inklusive beredskapslagret, som föreslås bibehållet vid 300 000 ton.

Vi har alltså i år kommit i det läget, att den svenska staten garanterar ett relativt högt pris för obegränsade kvantiteter av brödspannmål och oljeväxter samtidigt som man för de animaliska produkternas del genomfört en pris-sättning, som lägger ansvaret för överproduktionen på producenterna själva. Detta innebär, att priserna är statsgaranterade för de mest gynnade produktionsgrenarna i jordbruket. Från vår sida har vi i flera sammanhang varnat för denna både socialt och ekonomiskt föga önskvärda utveckling.

I motion II: 665 förra året framhölls sålunda med anledning av den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten att fastställa priset på höstsäd före höst-sådden följande:

Av väsentlig betydelse för både jordbruket och konsumenterna kan också prissättningen för 1953 års skörd bliva. Enligt den begärda fullmakten skall beslut härom fattas för höstsådden av Kungl. Maj:t. Ett garanterat högt pris för obegränsade kvantiteter kan skapa en besvärlig situation 1953. Vi anser därför, att riksdagen i samband med denna fullmakts beviljande bör uttala sig för att priset på brödspannmål återföres till en mera normal nivå därest

inte exceptionella omständigheter kan motivera ett lika högt stimulanspris som det i år fastställda.

Även i en reservation till jordbruksutskottets betänkande nr 48 framhölls samma synpunkter. Utvecklingen bekräftar att denna bedömning var riktig. Även ett annat förhållande måste beaktas, när man bedömer den svenska spannmålsodlingen i förhållande till vår egen marknad. Jämfört med tiden före kriget har antalet hästar minskats med bortåt 300 000 och antalet kor med 370 000. Denna minskning av storboskapen gör, att vi för utfodringen av spannmål i högre grad än tidigare är beroende av fläsk- och äggproduktionen. Då den genomsnittliga prisnivån nu ligger cirka 15 % över världsmarknadspriserna och en överproduktion på ett område lätt kopplar över på ett annat, är det enligt vår mening av allra största vikt, att man inte nu för en alltför kortsiktig jordbrukspolitik, som leder in i återvändsgränder av olika slag. Med hänsyn härtill är det utan tvivel mycket viktigt, att produktionsförhållandena här hemma kan ordnas så att priset på animaliska produkter inte mera än som är alldeles nödvändigt skiljer sig från världsmarknadspriset. I den i år träffade överenskommelsen om priset på jordbruksprodukter heter det i en protokollsanteckning:

Vid förhandlingarna har å ömse håll önskemål uttalats om att priserna på smör och margarin i likhet med priserna på flertalet andra jordbruksprodukter skulle sänkas.

Om det önskvärda i att priset på matfett kunde sänkas, både med hänsyn till konsumenterna och med hänsyn till jordbrukets behov av en vidgad marknad, råder alltså för närvarande inga delade meningar.

Folkpartiet var redan i fjol inne på dessa linjer och anvisade också en väg att sätta priset på matfett 30 öre lägre än som då skedde. Såväl utfallet av förra årets jordbruksuppgörelse, som synes ge ett överskott på 70 milj. kronor, som marknadsutvecklingen bekräftar att en dylik modifikation kunnat genomföras.

Vi tror att en sänkning av matfetspriset från olika synpunkter nu har en så hög angelägenhetsgrad, att man utan dröjsmål bör undersöka om inte den träffade överenskommelsen kan modifieras i sådan riktning att avsättningsmöjligheterna för smör ökas.

I Kungl. Maj:ts proposition ingår ett lagförslag om införande av förmalningsavgift för råg och vete med högst 5 öre per kg. Anordningen är från principiella och allmänekonomiska synpunkter föga tilltalande, och från kvarnarnas sida har man naturligt nog protesterat. Ett närmare övervägande ger emellertid vid handen, att en dylik avgift är nödvändig, om man skall kunna införa ett friare prissystem på spannmål av samma slag som redan beslutats för de animaliska produkterna. Om man nu skall ta de principiella olägenheterna av ett dylikt avgiftssystem, så bör man också enligt vår mening utnyttja de möjligheter det ger till en bättre inkomstfördelning och en lämplig inriktning av produktionen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall under nästa regleringsår uttagas 3 öre per kg i förmålningsavgift, vilket beräknas ge 26,8 milj. kronor. Dessa medel skall enligt förslaget reserveras för framtida prisstöd åt spannmålsodlingen. För nästa regleringsår innebär detta, att man av konsumenterna tar ut detta belopp utöver vad som behövs för jordbrukskalkylens balansering. Det kan enligt vår mening starkt sättas i fråga om ett dylikt förfarande är så klokt i ett läge, då varje sänkning av livsmedelskostnaderna har ett betydande psykologiskt värde — utöver dess ekonomiska betydelse.

En höjning av förmålningsavgiften från 3 till 5 öre skulle — även om småkvarnarna befrias från avgift — ge drygt 40 milj. kronor. Om detta belopp tillfördes mjölkproducenterna, skulle man med *oförändrat producentpris på mjölken* kunna sänka smörpriset med 50 öre per kg. Därmed skulle det svenska prisläget komma ner i samma nivå som man räknat med som exportpris under nästa regleringsår. För mjölkproduktionens del skulle en dylik prissänkning skapa väsentligt bättre marknadsförhållanden.

Vi håller emellertid fast vid vår ståndpunkt från förra året att även margarinpriset bör sänkas. En prissänkning på margarinet med 30 öre per kg skulle kosta ungefär 27 milj. kronor, varav under eljest lika förhållanden ungefär 19 milj. kan beräknas minska inkomsterna på budgeten, medan de 8 miljonerna skulle gå ut över clearingkassan för svenska fettråvaror. Den närmare bakgrunden är komplicerad. Åtskilliga modifikationer kan tänkas, men de här nämnda siffrorna anger problemets ekonomiska storleksordning.

Beträffande den minskning av statsinkomsterna med 19 milj. kronor, som förslaget under eljest lika förhållanden skulle medföra, kan sägas att det inte är försvarbart att av statsfinansiella skäl hålla ett högre pris på margarin än som med hänsyn till jordbruket kan anses nödvändigt. Detta hindrar emellertid inte att man, sådant budgetläget nu är, så långt möjligt bör söka undvika en minskning av de beräknade inkomsterna. Skulle priset på importerade råvaror för margarin under året falla kan en prissänkning på 30 öre möjligen genomföras utan att statens beräknade inkomster minskas. Om priserna återigen inte faller bör den post på 15 milj. kronor, som i clearingkassan för fettråvaror finnes uppförd för oförutsedda utgifter, kunna helt eller delvis tagas i anspråk. Även Svenska spannmålsbolaget har i sin budget en så pass stor reservation, att medel därifrån kan tagas i anspråk i viss utsträckning.

Den minskning med 8 milj. kronor som skulle drabba clearingkassan för svenska oljeväxter motsvarar 5 å 6 öre per kg av den i år beräknade skörden. Om man sänker producentpriset på brödspannmål kan det med hänsyn till prisrelationerna vara befogat, att odlarpriset för oljeväxter sänkes i ungefär motsvarande grad. Därigenom skulle clearingmedel för dessa råvaror ökas samtidigt som prisdifferensen mellan inhemskt pris och exportpris minskas. En sammanjämkning i detta avseende skulle medföra en prisanpassning med 4 å 5 öre per kg och bör alltså vara möjlig.

För jordbrukets del skulle vårt förslag, förutom vad ovan sagts om oljevåxtpriset, betyda, att man redan för nästa regleringsår tar i anspråk de 26,8 milj. kronor som inflyter genom förmalningsavgiften — eventuellt något mindre om bygdekvarnarna befrias — samt att spannmålsproducenterna får vidkännas en prissänkning av ytterligare 2 öre, så att grundpriset för vete vid regleringsårets början bleve 45 kronor. Enligt vår mening ligger emellertid även detta pris relativt väl till både i förhållande till priserna för andra jordbruksprodukter och med hänsyn till det spannmålspris, som på något längre sikt torde kunna upprätthållas. Inkomstminskningen för spannmål skulle röra sig om 16 å 17 milj. kronor.

Då det sammanlagda priset för matfett enligt vårt förslag skulle sänkas med omkring 67 milj. kronor och jordbrukarna kan tillgodoräkna sig minst en femtedel härav, sänkes deras levnadskostnader med 13 å 14 milj. kronor. Om bygdekvarnarna, som förut nämnts, befrias från förmalningsavgift, torde jordbrukarna den vägen kunna få sina brödsäds-kostnader minskade med omkring 3 milj. kronor.

I en motion (II: 630) vid förra årets riksdag framhöll vi att det enligt vår mening inte finnes någon anledning att vid prissättningen frångå vad som i enskilda fall kan bedömas som rimligt och rättvist endast för att få en matematiskt exakt balansering av kalkylen, när dennas riktighet ändå ej kan garanteras. Vi yttrade detta i anslutning till följande uttalande av jordbruksministern:

Genom att prisregleringen helt baserats på kalkylerna har man vidare kommit att eftersträva en exakthet i regleringen, som på grund av de föreliggande felmarginalerna i verkligheten blott blivit skenbar men som det oaktat medfört en betydande och ur flera synpunkter mindre lämplig bundenhet.

Såsom redan i fjol framhölls delar vi denna jordbruksministerns uppfattning. Att kalkylen inte kan göra anspråk på en fullständig precision belyses bl. a. därav att övergången från ett förkrigsbasår till det nya basåret 1950/51 medförde en förskjutning med ett eller ett par tiotal miljoner kronor. Principen för kalkylens beräkning av ränteposten — $\frac{2}{3}$ av en beräknad ränta på höjda taxeringsvärden — förefaller även ganska godtycklig och avviker från förfaringssättet i de kalkyler, varpå priskontrollnämnden och de hyresfixerande myndigheterna grundar sin prissättning på andra områden. För år 1953/54 skulle resultatet enligt vårt förslag ändå bli att inkomstminskningen för jordbruket som helhet till större delen uppväges av sänkta levnadskostnader. Att den inbördes förskjutning som härav uppkommer skulle gå i en från social synpunkt önskvärd riktning ligger i öppen dag.

De här ställda förslagen skulle i någon mån påverka de ekonomiska beräkningarna för Svenska spannmålsbolaget. Kraven på prisfallsersättningar blir genom att spannmålsavgiften höjes med 2 öre cirka 3 milj. kronor större.

Fördelarna av de här föreslagna modifikationerna skulle emellertid både från konsumentsynpunkt och med hänsyn till den långsiktiga jordbruks-

politik, som nu bör föras, enligt vår mening bli så betydande, att man bör söka övervinna eventuella svårigheter. Även för vår allmänna ekonomiska utveckling skulle en sänkt livsmedelskostnad vara gynnsam.

Naturligtvis kan man från de jordbrukares sida, som har ett mera väsentligt intresse av spannmålsodlingen i jämförelse med mjölkproduktionen, svara, att staten har garanterat ett pris av 50 öre och att man redan förhandlingsvägen gått med på en viss ytterligare prissänkning. Då odlingen av brödspannmål både med hänsyn till dess relativt låga arbetskostnad och i förhållande till priset på animaliska produkter är jämförelsevis gynnad, bör det dock icke vara omöjligt för Kungl. Maj:t att med hänsyn till jordbrukets gemensamma intressen förhandlingsvägen uppnå de modifikationer, som här förordats. Ett dylikt medgivande skulle stämma väl överens med kravet på inbördes solidaritet.

Vi har tidigare i olika sammanhang framhållit det önskvärda i att särskilt äggproducenterna kunde få ett lägre pris på de äggviterika fodermedlen. Detta önskemål är i och för sig alltjämt lika berättigat. Då fodermedelshandeln nu skall göras helt fri och då tendensen till prisfall på olika områden gör sig gällande, torde man dock böra avvakta den närmaste utvecklingen. Vi ställer alltså för närvarande inget förslag i detta avseende.

När det gäller Kungl. Maj:ts begäran om riksdagens fullmakt att fastställa pris på höstsådda grödor före höstsådden, anser vi att erfarenheterna i år stryker under vår uppfattning, att priserna på vissa produkter inte bör bindas före den allsidiga prisuppgörelsen på våren. Skulle vi i år få en mycket god skörd av brödspannmål, som med t. ex. 150 000 ton överstege normal-skörd, och man samtidigt med hänsyn till fyraprocentsregeln måste sänka en del priser, så skulle det statsgaranterade spannmålspriset belasta inkomstsidan med cirka 75 milj. kronor utöver vad som upptagits i prognoskalkylen. Vi anser därför, att riksdagen bör uttala sig mot en ovillkorlig bindning av priset på höstsådda grödor.

Såväl kungl. lantbruksstyrelsen som statens jordbruksnämnd har föreslagit, att man nu skulle upphäva bestämmelserna om viss högsta fetthalt i mjölken. Jordbruksministern anser sig icke kunna biträda detta förslag. Enligt vår mening bör man snarast möjligt både upphäva bestämmelserna angående en viss högsta fetthalt och övergå till ett fritt pris på konsumtionsmjölk. Den sist nämnda åtgärden torde dock böra anstå till nästa år i avvaktan på jordbruksprisutredningens förslag. Däremot anser vi, att fetthaltsbestämmelserna bör kunna upphävas samt att olika mejerier efter godkännande från jordbruksnämnden bör kunna få höja mjölkpriset i förhållande till den höjda fetthalten. Särskilt i bygder och samhällen, där man även från konsumenthåll önskar en dylik förändring, bör den kunna medgivas.

Enligt den kungliga propositionen beräknas jordbruksprisutredningen fortsätta sitt arbete under 1953, »varför frågan om en omläggning av prissättningsystemet för jordbruksprodukter torde kunna upptagas till prövning

av statsmakterna tidigast våren 1954». Det vore enligt vår mening orimligt, om en mer eller mindre djupgående principiell omläggning av systemet för prissättning skulle föreläggas riksdagen i samband med nästa års jordbruksuppgörelse och avgöras under vårriksdagens allra sista bråda dagar. Vi anser därför, att utredningen bör bedrivas på sådant sätt, att proposition kan föreläggas riksdagen i så god tid, att riksdagen hinner fatta beslut före prisförhandlingarna nästa vår. Ett motsatt förfarande skulle innebära, att man fullständigt sätter riksdagen i efterhand.

Med hänvisning till vad vi ovan anfört föreslås,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t omedelbart upptar förhandlingar med jordbrukets organisationer om sådana modifikationer i den träffade överenskommelsen om priset på jordbruksprodukter under nästa regleringsår, att priset på smör kan sänkas med 50 öre per kg och priset på margarin med 30 öre per kg samt att de ekonomiska problem, som därvid uppkommer, i huvudsak löses på det sätt, som förordats i denna motion;
2. att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:ts fullmakt att under 1953 sätta pris på höstsådda grödor begränsas på så sätt att någon slutgiltig bindning av priset ej äger rum före den allmänna prisuppgörelsen på våren 1954 samt
3. att proposition till nästa års riksdag med anledning av jordbruksprisutredningens förslag måtte framläggas i så god tid, att riksdagen kan fatta beslut i principfrågorna före prisförhandlingarna nästa vår.

Stockholm den 18 maj 1953.

Bertil Ohlin.

Wald. Svensson.

Filip Kristensson
i Osby.

Sven Wedén.

O. Malmberg
i Skövde.

Sven Antby.

Olle Dahlén.

Henning Gustafsson
i Skellefteå.